

Dr. Levent Gönenç¹
Merkez Direktörü

Hukuk Çalışmaları Merkezi

SEÇİM HUKUKU PENCERESİNDEN 31 MART SEÇİMLERİ - I

Türkiye, üzerinde çok konuşulan bir seçimi geride bıraktı ancak seçim sonuçlarına ilişkin tartışmalar sona ermedi. Normal şartlarda; “yerel yöneticilerin belirlenmesi için yerel yönetim birimlerinde yaşayanların tercihlerini ortaya koymaları”ndan ibaret olan “mahalli idareler seçimleri”ne, hukuki içeriğini aşan siyasal bir anlam yüklendi.

31 Mart’ın Türkiye’deki esas siyasal aktörlerin tümü tarafından bu kadar önemsenmesinin iki sebebi olduğu düşünülebilir: Birincisi, 31 Mart yerel seçimleri Türkiye’de hükümet sistemi değişikliği, yani “Cumhurbaşkanlığı Sistemi” yürürlüğe girdikten sonra yapılan ilk seçim olma özelliğini taşıyor. Bu niteliğiyle 31 Mart, bizzat Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ile Milliyetçi Hareket Partisi’nin (MHP) oluşturduğu mevcut “iktidar bloğu” tarafından, seçimler ve hükümet sistemi ile doğrudan ilişkilendirilerek, hem sisteme hem de bu sistemin arkasında duran bu iki siyasal partiye verilen desteğin test edildiği bir büyük “kamuoyu yoklaması”na dönüştürüldü. İkincisi, seçim sonuçları, 17 yıl boyunca girdiği tüm seçimlerden ve halkoylamalarından galip çıkan AKP iktidarı karşısında muhalefetin önemli bir başarıya imza attığını gösterdi. Böylece, 17 yıldır AKP’nin ağır bastığı “iktidar-muhalefet terazisi”nin dengesi ilk kez bozulmuş oldu.

Sonuç olarak, 31 Mart yerel seçimleri şimdiden demokrasi tarihimizdeki en tartışmalı seçimlerden biri olarak kayda geçti. Bu bağlamda, seçim sonrasında Seçim Hukuku alanına giren pek çok konunun da kamuoyunda tartışıldığı görüldü. Özellikle iktidar bloğunun İstanbul İli seçim sonuçlarına

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1279/Levent+Gonenc+Dr.>

yaptığı itirazlar, seçimlerin yönetiminden ve denetiminden sorumlu en üst yetkili organ olan Yüksek Seçim Kurulu'nu da (YSK) tartışmaların odağı haline getirdi. Ben bu "Politika Notu"nda seçim sonrası sorulan ve bir kısmı hala cevaplanmayan soruları Seçim Hukukunun temel ilkeleri açısından değerlendirmeye ve cevaplamaya gayret edeceğim.

31 Mart seçimleri sonrasında tartışılan hukuki meselelerden biri, belki de en öne çıkanı, YSK verilerine göre İstanbul'da en çok oyu aldığı görülen Millet İttifakı (CHP + İyi Parti) adayı Ekrem İmamoğlu'na "mazbata" (yani seçildiğine dair bir "tutanak") verilir verilmeyeceğiydi. Bu tartışmayla bağlantılı olarak, Ekrem İmamoğlu'nun Anıtkabir'i ziyaret ederek hatıra defterini "İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı" sıfatıyla imzalaması da iktidar bloğu tarafından sert bir dille eleştirildi.

Fikrimce, bu meseleyi seçim hukuku açısından değerlendirebilmek için şu temel sorunun cevaplanması gerekir: Seçimle göreve gelen bir kişi ne zaman seçilmiş sayılır? Bir başka ifadeyle, kişi ne zaman "Cumhurbaşkanı", "Milletvekili" veya "Belediye Başkanı" sıfatını kazanır?

2972 sayılı ve 18.01.1984 tarihli "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun"un, "Belediye başkanlıklarına seçilenlerin tespiti" başlıklı 22. maddesi şu şekildedir:

Sandık kurullarınca gönderilen belediye başkanı seçimlerine ilişkin tutanaklar ilçe seçim kurulu tarafından birleştirilerek en çok oy alan aday, başkanlığa seçilmiş olur.

Büyükşehir belediye başkanı seçimlerine ilişkin ilçe birleştirme tutanakları ilçelerden il seçim kuruluna gönderilir. İl seçim kurulu tarafından bu tutanaklar birleştirilerek en çok oy alan aday, büyükşehir belediye başkanlığına seçilmiş olur(abç).

Görüldüğü gibi konuyu düzenleyen yasa hükmü, "**başkan seçilmek olmak**"tan söz etmektedir. Bir başka ifadeyle, İl Seçim Kurulu'nda "birleştirme tutanağı" hazırlandığında kişi belediye başkanı sıfatını kazanmış bulunmaktadır. Seçim sonuçlarına itiraz edilmesi ve bu itirazların seçim kurullarınca görüşülmesi bu kişiye seçildiğine dair bir tutanak (yani "mazbata") verilmesine engel değildir. Zira seçimin veya tutanakların (-ki burada kanun-koyucu; hem "il seçim kurulu birleştirme tutanağı"nı, hem de bu tutanıklara göre "seçilmiş olduğu tespit edilen kişilere verilen tutanağı" kastedmektedir) iptali durumunda, aynı yasanın 25. maddesine göre "yeni bir tutanak", yani "yeni bir mazbata" düzenlenir. İlgili yasa maddesinin hükmü şöyledir:

*Seçim tutanaklarına yapılan itirazlar, oyların dökümüne, sayımına veya bu oyların siyasi partiler ile bağımsız adaylara bölünmesine ilişkin olduğu ve yeniden yapılan döküm, sayım ve hesap sonucunda tutanakların iptaline karar verildiği takdirde, **bu yeni işlem sonucuna göre**, seçilmiş oldukları anlaşılanların il seçim kurulu tarafından tutanakları verilir (abç).*

Bu yorumumuzu YSK'nın geçmişteki içtihatları da desteklemektedir. Aynı mahiyetteki somut olay, 22 Temmuz 2007 milletvekili seçimleri sonrasında, MHP İstanbul Milletvekili Mehmet Cihat Özönder'in henüz mazbatasını almadan trafik kazasında hayatını kaybetmiş olmasıyla ilgilidir. Olayın ardından MHP, "Milletvekili Seçimi Kanununun 25. maddesinin dikkate alınması ve bu maddenin getirdiği çözümden yararlanılmak suretiyle partilerinin 4. sıra

milletvekili adayının bir üst sıraya kaydırılması" talebiyle YSK'ya başvurmuştur. Kurul kararında² şu değerlendirmeyi yapmıştır:

*Her ne kadar, anılan tarihte milletvekili seçilen Mehmet Cihat Özönder 'e 2839 sayılı Yasa'nın 4125 sayılı Yasa ile değişik 36. maddesi uyarınca bir tutanak verilmemiş ise de, **anılan işlemin kurucu değil açıklayıcı olması** sebebiyle bu husus neticeye etkili değildir. Mehmet Cihat Özönder'in **milletvekili seçildiği İstanbul İl Seçim Kurulunca tespit edilmiş olduğundan** ve ölüm olayı da bu tarihten sonra gerçekleştiğinden, olayda 2839 sayılı Yasa'nın 25. maddesi uyarınca işlem yapılması mümkün olmadığı gibi bu milletvekilliğinin bir başka parti adayınca kazanılması da söz konusu olamaz (abç).*

Hatta YSK devamında, "milletvekilliği sıfatının kazanılma anı"nı "oy verme işleminin sona ermesi anı"na kadar geri götürmüştür. Kurul'a göre:

*...İstanbul İli (3) numaralı seçim çevresinden Milliyetçi Hareket Partisi 3. sıra milletvekili adayı gösterilen Mehmet Cihat Özönder'in, 26/07/2007 tarihinde geçirdiği trafik kazası sonucunda vefat etmiş olması nedeniyle, aday listesinin kesinleştiği 20 Haziran 2007 tarihi göz önünde bulundurularak, oy verme günü olan **22/07/2007 Pazar günü saat: 17.00 itibariyle** 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun yukarıda açıklanan 25., 35., 36. ve 39. maddeleri delaletiyle milletvekili seçilmiş sayılmasına ve ölüm tarihi olan 26/07/2007 tarihi esas alınarak Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir üyeliğin boşalmış olduğunun tespitine karar verilmesi gerekmiştir (abç).*

Bu karardan da açıkça anlaşılacağı üzere, YSK seçilen kişinin seçilme anını tespit ederken kişiye "mazbata", yani seçildiğine dair bir tutanağın verilip verilmediğini göz önüne almamaktadır. Somut olay bağlamında tekrar hatırlatalım: İl Seçim Kurulu iki ayrı tutanak, yani "mazbata" düzenlemektedir; biri "seçim çevresinden kimlerin seçildiğini tespit eden" birleştirme tutanağı, diğeri "seçilenlere seçildiklerine dair" verilen tutanak. Milletvekili seçimlerinde kişi, İl Seçim Kurulu'nun birleştirme tutanağını hazırlayıp ilan ettiği anda, hatta YSK'ya göre oy verme işlemi tamamlandığında milletvekili seçilmiş sayılmaktadır³.

Mahalli idareler seçimlerinde de aynı prosedürel kurallar uygulanmaktadır. Dolayısıyla, YSK'nın yukarıda değindiğimiz kararında yürüttüğü hukuk mantığını 31 Mart yerel seçimleri sonrasında ortaya çıkan "mazbata meselesi" için de uygulayabiliriz. Buna göre: Ekrem İmamoğlu'nun Anıtkabir hatıra defterini "Büyükşehir Belediye Başkanı" sıfatıyla imzalaması siyasal yerindelik açısından tartışılabilir ancak bunun hukuka aykırı bir yönü yoktur. Zira, yukarıda açıkladığımız gibi, İmamoğlu, seçim sonuçlarına yapılan itirazlardan bağımsız olarak İl Seçim Kurulu'nun "birleştirme tutanağını" hazırlayıp ilan ettiği anda "Büyükşehir Belediye Başkanı" sıfatını kazanmıştır.

Seçim Hukuku, seçimden seçime hatırlanmasına rağmen, Anayasa Hukuku'nun en önemli alt-alanlarından birisidir. Bir ülkede "demokrasinin kalbi" sayılan seçimlerin "serbest" ve "adil" olması seçim hukukunun uluslararası standartlarına uyulmasıyla mümkündür⁴. Bu bağlamda, Seçim Hukukunun üzerine inşa edildiği iki temel ilkenin altını çizmemiz gerekir: "sürat" ve "istikrar". Birincisi, seçime ilişkin uyuşmazlıkların **süratle** ele alınması ve

² YSK, 2007/716 (Yayımlanmamıştır).

³ Bu karar ve konuyla ilgili tartışma ve değerlendirmeler için bkz. Levent Gönenç, **Türkiye'de Seçim Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2008, ss. 316-320.

⁴ Bu konuda bkz. Gönenç, age, ss. 6-11.

sonuçlandırılması esastır. Seçim, demokratik rejimlerde, periyodik aralıklarla tekrarlanan, tüm vatandaşların ülke çapında mobilize olduğu, masraflı ve zahmetli bir süreçtir. Bunun yanında seçim, özellikle siyasal güçler arasındaki yarışın çetin geçtiği durumlarda, “olağan siyaset”ten, “olağan-dışı siyaset”e geçilen, siyasal söylemlerin sertleştiği, siyasal kutupların belirginleştiği bir döneme işaret eder. Bu yüzden seçim sonucunda ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların bir an önce çözüme kavuşturulması ve olağan siyasete geri dönülmesi Seçim Hukukundan beklenen en önemli faydalardan birisidir. İkincisi seçimler, kısaca “seçim mevzuatı” dediğimiz kural setine uygun olarak yapılır. Bu kural seti, anayasa ve yasa hükümleri yanında, seçimlerin yönetiminden ve denetiminden sorumlu olan organın (ülkemizde YSK) içtihat ve uygulamalarını da içerir. Bu kural külliyyatının sık sık değişmemesi, yani **istikrarlı** olması seçime katılacak aktörler açısından öngörülebilirliğin güvencesidir. İster kanuni, ister içtihadi olsun, “seçim kuralları”nın sık sık değişmesi ya da bir seçimden diğerine farklılık göstermesi “adil ve serbest seçim” ilkelerinizi zedeler. Sonuç olarak Seçim Hukukunun temel ilkeleri bize şunu söylüyor: YSK “mazbata” konusunu bir an önce, yukarıda açıkladığımız çerçevede, yasaya ve kendi içtihadına uygun olarak sonuca bağlamalıdır.

31 Mart yerel seçimleri sonrasında ortaya çıkan seçim hukuku sorunlarını sonraki politika notlarında ele almaya devam edeceğim.